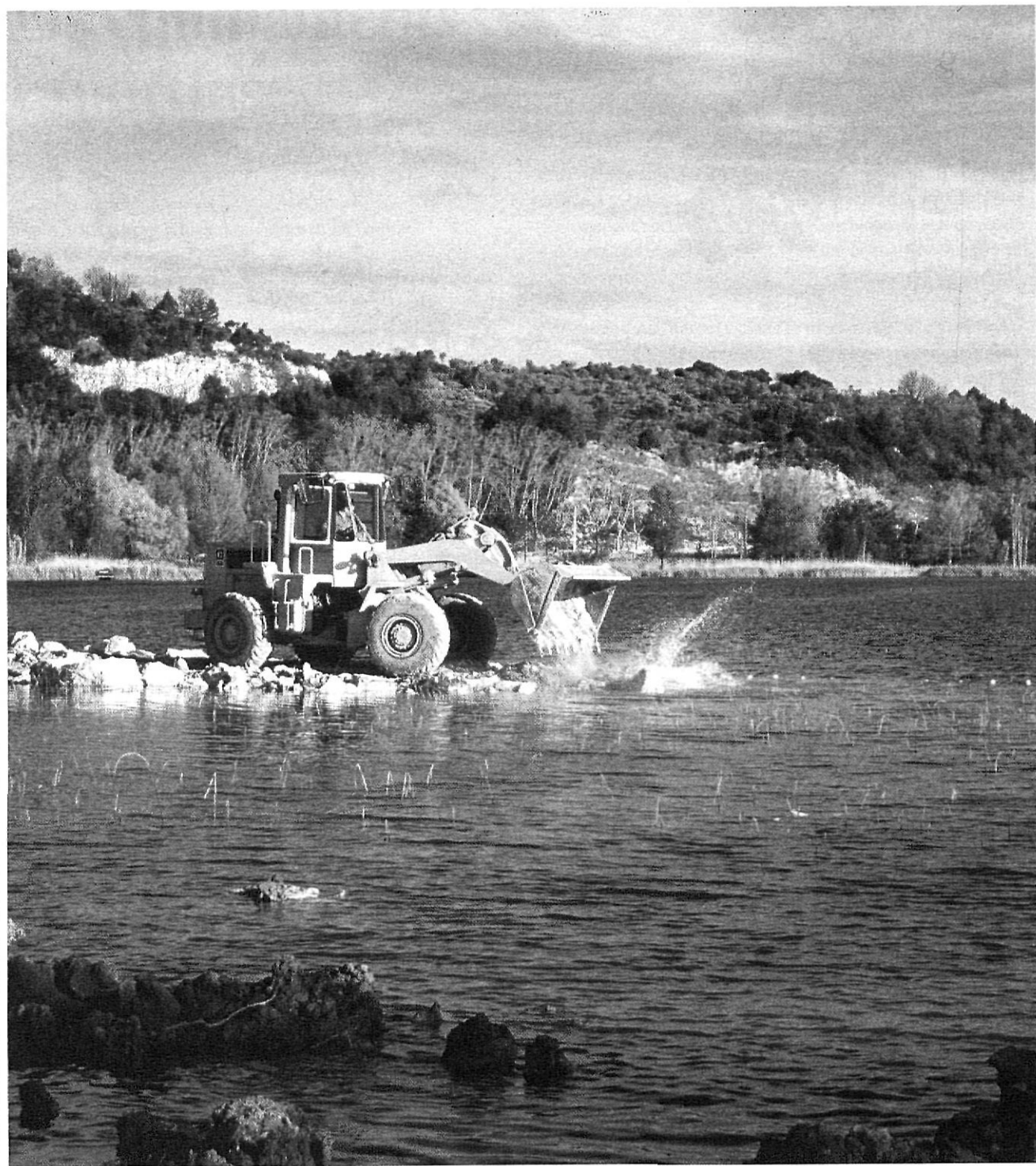
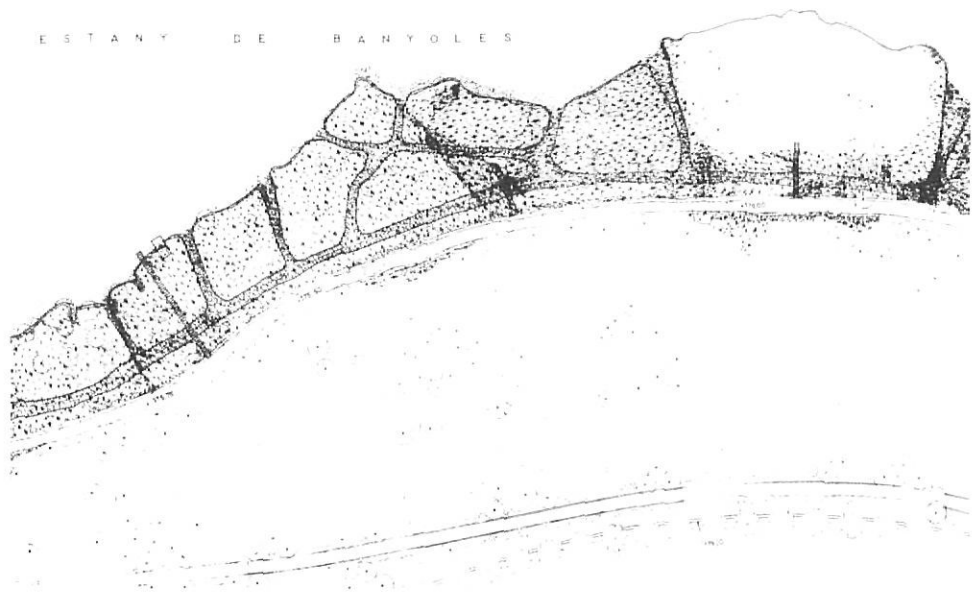

LA RESTAURACIÓ DE L'ESTANY DE BANYOLES

Amb les obres de restauració ecològica s'ha pogut eliminar el queixal artificial de Lió (de formigó) per un ecoton, ocupable per espècies animals sedentàries.

E S T A N Y   D E   B A N Y O L E S

Projecte tècnic de regeneració del queixal de formigó de Lió per un ecotò.

Què s'entén per restauració ecològica? La pregunta no és senzilla de respondre i dona per fet que existeix una degradació prèvia de les comunitats naturals. Restaurar implica canviar el sentit, des de la simplificació i deteriorament dels recursos naturals per portar-los cap a noves situacions de recuperació de la biodiversitat.

Restaurar sovint vol dir afavorir la successió ecològica, facilitar les condicions per a la colonització de les poblacions vegetals i animals potencials de la zona. Aquí juga un paper molt important el coneixement de la vegetació potencial de la zona a restaurar. Es tracta d'influir positivament, mitjançant replantació, inundació, tractament del sòl, etc., per invertir així el procés de trivialització de la vegetació i recuperar a llarg termini la comunitat clímax, que és aquella que li correspon a una zona si es deixen actuar les forces de la natura en favor de les successions vegetal i animal associades.

Necessitat de la restauració ecològica a l'Estany de Banyoles

L'estany de Banyoles ha estat sotmès des d'antuvi a una disjuntiva pel que fa al model i percepció del seu desenvolupament.

Un model es basa en l'explotació dels recursos naturals de forma multidireccional, suaument, no intensa però continuada. És afavorit pel canvi d'usos de l'estany que, de ser només un dipòsit d'aigua per a la indústria banyolina, va passar a ser, a la dècada dels cinquanta, un espai de lleure.

Aquest model d'explotació de recursos ha comportat la pràctica desaparició del cinyell vegetal del costat de la ciutat i la degradació fins a arribar a una cinta mínima en la resta del perímetre. El camí per a vianants, la carretera de circumval·lació, els camps de cultiu que arriben fins a l'aigua, la mota i el reblliment amb escombraries de les zones d'aiguamolls de la banda de

ponent, han fet la resta. També ha incidit en la pèrdua de les espècies de peixos pròpies de l'estany. La tendència ha estat repoblar, que no restaurar, amb poblacions de peixos alienes a les autòctones. Les conseqüències no s'han fet esperar: les poblacions actuals de peixos són inestables, desequilibrades i poc importants en quantitat. Només les més agressives i millor adaptades com la perca americana (Black-bass) i la carpa, ambdues forànies, han tingut èxit.

No cal dir que les poblacions d'ocells són pràcticament testimonials i només resten les més manyagues com la polla d'aigua i la fotja, a més a més de les visites d'aus migratòries com l'ànec coll-verd i les del gavià argentat, per desgràcia més permanents. Els mamífers han estat els més afectats i, a més a més de la desaparició de la llúdriga, és cada cop més difícil trobar caus de rat-buf, per citar-ne un exemple.

Aquest model ha donat un estany despersonalitzat, humanitzat i trivial, més semblant a un embassament que a un estany natural amb dinàmica pròpia.

Un segon model, que fins ara havia restat pràcticament oblidat, respon a una visió més respectuosa de les comunitats naturals, determina la qualitat del conjunt, valora la diversitat i té com a objectiu principal el gaudi de la natura, afectant-la el mínim possible. Es tracta d'una visió de parc natural compatible amb activitats humanes.

La restauració ecològica de l'estany de Banyoles té per missió substituir el primer model pel segon tenint en compte les noves tendències que impulsen el respecte i recuperació del valor de les comunitats naturals lacustres.

La restauració com a experiment.

La millor tècnica per a la restauració ecològica és no intervenir-hi. La pròpia dinàmica de la recolonització i successió vegetal fa la resta. Aquest procés ofereix alguns inconvenients en les seves fases inicials, perquè comporta la colonització d'espècies invasores, romagueres entre d'altres, que són considerades

El dragatge al nord de l'estany es féu tancant la zona nord per tal d'aturar la ploma de llims i fangs i no afectar la resta de l'estany.

La cura en el tractament de la vegetació durant el dragatge es va manifestar amb la creació d'un viver «in situ».

poc interessants i que poden fer pensar en un cert abandonament. Aspecte aquest últim que és utilitzat i criticat per tots aquells que defensen el model d'explotació que hem esmentat abans.

Malgrat que aquesta sigui conceptualment la millor tècnica de restauració, es fa evident que cal intervenir en les primeres fases per accelerar-les, sobretot si s'han efectuat els estudis necessaris que determinin clarament la vegetació potencial.

El plantejament de la restauració, a partir d'aquest moment, es basa en un conjunt de mesures encaminades a facilitar la recolonització o plantació amb espècies pròpies després d'haver recuperat el sòl. En el cas de les comunitats palustres dels entorns de l'estany de Banyoles calia plantejar-se com reintroduir la làmina d'aigua per facilitar el creixement de les comunitats

d'aiguamolls. Aquest problema es va resoldre creant els recs de vimeteres, que combinen un rec paral·lel a la línia de costa amb altres de perpendiculars, i donen una trama complexa de gradients hídrics que faciliten la colonització de les espècies palustres.

També s'ha resolt crear un ecotò a la zona artificial del queixal de Lió, on mitjançant un sistema de canals amb aigua de la riera de Lió, s'ha creat ja una zona en la qual es combinen successivament l'aigua i la terra. D'aquesta manera s'aconsegueix la màxima diversitat possible en el mínim espai.

Els mètodes de restauració implantats són sempre un experiment, però mai no poden representar un fracàs perquè, en el pitjor dels casos, només significarien un endarreriment del procés de successió natural. El temps sempre actua a favor de les comunitats naturals si no s'interfereix el procés.

El model d'espai natural

Tal com ja s'ha anunciat abans, l'estany de Banyoles es troba en una doble tendència. És evident que s'ha de partir de la premissa que, en part, és obligat fer compatibles aspectes d'ambdós models d'ús: el de l'explotació i el d'espai natural. No seria realista plantejar un model de protecció pur i exclouent, donada la colonització i pressió humana existents sobre l'estany.

L'estany de Banyoles no és una part indivisible, com a massa d'aigua dels sistemes naturals o artificials que l'envolten. El grau de complexitat i nivell d'interaccions són molt elevats. L'estany de Banyoles té la particularitat de participar de dues conques de recepció d'aigües: una, l'estrictament superficial de 12 km² i una altra de llunyana, a la zona de l'Alta Garrotxa, que alimenta

l'aqüífer de flux confinat que sorgeix com a aigua freàtica a l'estany. Aquest fet complica enormement la seva gestió, ja que imbrica dues conques hidrogràfiques, la del Fluvià i la del Ter.

Però cal, constatar que la conca més fàcilment contaminable i que incideix més, des del punt de vista ecològic, és la que correspon a la unitat geogràfica de l'estany i la de recepció d'aigües superficials. Totes les activitats ramaderes, agrícoles i turístiques, incideixen directament sobre les comunitats de l'estany de Banyoles.

El model d'espai natural ha de protegir tots els sistemes naturals propis de l'estany, és a dir, les comunitats vegetals lacustres situades al llarg del gradient hídric, des de les d'aiguamolls fins al bosc de ribera, ha de mantenir la relació normal entre els estanyols perifèrics i l'estany major, ha de conservar el bosc-

La restauració ecològica és sinònim de gestió integral de l'estany i per això no desestima l'apropament en zones concretes a la làmina d'aigua.

Una de les realitzacions més importants de la restauració ecològica: el rec de vimeteres.

clímax mediterrani, l'alzinar, en el seu òptim desenvolupament. Amb això s'aconseguirà també que les comunitats animals associades estiguin ben desenvolupades.

El paisatge lacustre

La làmina d'aigua que es perllonga cap al pla i el color constitueixen l'espai perceptible que defineix el paisatge de l'estany. Tots els elements que s'afegeixen a la perspectiva d'aquesta làmina contribueixen també a la percepció global del paisatge lacustre: la vegetació d'aiguamolls, la de ribera, els estanys i, finalment, el bosc, en els turons i les muntanyes properes.

Una observació més acurada permet percebre els detalls de la vegetació litoral, la seva estructura, la zonació, la forma de les badies, on podem veure travertí en

formació —estructures arrodonides que es van ajuntant quan creixen—. Les badies de l'estany tenen nom propi i configuren un micropaisatge específic, individualitzat dins el conjunt: forma, mesura, agrupació, fondària, presència i qualitat de la vegetació. Tots són elements que configuren el paisatge de l'estany, i el precisen com si es tractés d'un mosaic de detalls.

Objectius de la restauració ecològica de l'Estany de Banyoles

Sense renunciar a l'ús de l'estany com a espai de lleure i seguint el model de parc natural, caldria fer tots els esforços possibles per recuperar un paisatge més propi i adequat mitjançant la restauració i la recreació

d'aquest paisatge. Per aconseguir-ho s'hauria de planificar l'ús immediat de totes i cadascuna de les zones de l'estany, buscant sempre de potenciar la vegetació. Aquest procés seria la demostració del grau de maduresa a què ha arribat la relació entre la nostra societat i l'estany, reflectida en el coneixement dels elements propis dels ecosistemes de l'estany i en el fet de deixar de veure'ls com a espais sense interès susceptibles de neteja o d'eliminació.

Els objectius són, entre d'altres, restaurar la qualitat de les aigües de l'estany i de les rieres i recs d'entrada i sortida, recuperar la màxima superfície possible de vegetació natural amb criteris ecològics evitant l'enjardinament, restaurar la fauna autòctona de l'estany i recuperar el bosc de ribera i el bosc mediterrani on sigui compatible amb les activitats humanes.

L'estany de Banyoles des de fa molt temps ha estat un

reflex fidel de la societat humana que l'envolta i dels usos que aquesta en feia. Des del principi de segle, els canvis socials i tecnològics han contribuït a substituir l'interès pels recs i salts d'aigua de l'estany —herència d'una societat protoindustrial medieval— per un altre relacionat i indèstriablement lligat al paisatge i a la seva singularitat. Evidentment, aquest nou interès no s'adiu en absolut amb el model d'explotació que, per desgràcia, s'havia aplicat fins ara. Cal fer un esforç valent i decidit per produir un punt d'inflexió que permeti, amb projectes senzills, posar les bases de la restauració, al costat de la protecció natural de l'estany, d'una nova percepció dels valors intrínsecs de totes les comunitats que es desenvolupen al seu entorn.

Carles Abellà i Ametller,
regidor d'Urbanisme i Medi Ambient
Ajuntament de Banyoles